

Konzumace alkoholu v ČR

Struktura a logika tohoto náhledového vyčíslení vychází ze [studie](#) Institutu pro zdravotní ekonomiku a technology assessment (iHETA) vypracované v roce 2019 na základě dat pro rok 2016. Cílem je aktualizovat výpočet na základě nejaktuálnějších dostupných dat o jednotlivých dílčích nákladech. Struktura a výčet monetizovaných dopadů byl tak z větší části ponechán v původní struktuře - přidány byly pouze dopady Nehmotné škody trestných činů a Ztráta produktivity vlivem trestné činnosti.

Definice problému

Je součástí národního folklóru, ale také empirickou skutečností, že v České republice dochází k nadprůměrné konzumaci alkoholu, který má v různých formách ve zdejších regionech tradici. V roce 2021 se ČR umístila na 3. místě v rámci států EU i OECD co do konzumace čistého alkoholu na osobu - lokálním specifikem však je, že narozdíl od mnoha jiných států je tato konzumace dlouhodobě ustálená na cca 11 až 12 litrech na osobu starší 15 let na rok.¹

Existuje přitom nedozírné množství odborné literatury, která popisuje negativní dopady alkoholu na společnost, ať už skrze zdravotní dopady,² pracovní trh³ či kriminalitu.⁴ Na základě toho lze očekávat, že tyto dopady budou generovat významné celospolečenské náklady.

Nejaktuálnější relevantní studií, která se v kontextu ČR těmito náklady zabývala, je studie *Celospolečenské náklady konzumace alkoholu v České republice*, jejíž hlavní řešitelé z Institutu pro zdravotní ekonomiku a technology assessment (iHETA) odhadli výši nákladů pro rok 2016. Současný text má za cíl pomocí replikace, příp. upřesnění daného postupu aktualizovat závěry této studie.

¹ [Health risks - Alcohol consumption | OECD Data](#)

² <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0091743503003384>

³ <https://bmjopen.bmj.com/content/9/7/e029184.abstract>

⁴ <https://psycnet.apa.org/record/2017-15654-001>

Dopady konzumace alkoholu

Toto náhledové vyčíslení dále operuje s následujícími položkami v tabulce. Jedná se o dopady, u nichž lze očekávat jak významný podíl na celkových nákladech problému, tak i přímočařejší kvantifikaci jejich nákladů.

Systemické dopady	Ztráta produktivity	Ztráta produktivity na pracovišti ----- Ztráta produktivity vlivem uvěznění ----- Ztráta produktivity vlivem trestné činnosti
Administrativní náklady		Programy prevence alkoholismu ----- Administrace spotřební daně ----- Administrace pojistných plnění
Zátěž zdravotního systému		Náklady na zdravotní péči - nemoci ----- Náklady na zdravotní péči - úrazy
Předčasná úmrtí		Vlivem trestné činnosti z alkoholu ----- Vlivem alkoholu
Zvýšená kriminalita		Hmotné škody trestných činů ----- Nehmotné škody trestných činů ----- Prosazování práva - uvězněné osoby ----- Prosazování práva - policie, soudy
Sociální transfery		Invalidní důchody ----- Nemocenské dávky ----- Náhradní péče o děti
Nehody		Dopravní nehody ----- Požáry

1. Zdravotní komorbidity

Konzumace alkoholu je prokazatelně materiálním rizikovým faktorem pro 26 zdravotních diagnóz, přičemž její vliv se pohybuje od dílčího (např. u rakoviny jater či hrtanu) po klíčový či výhradní (např. syndrom alkoholové závislosti či alkoholická myopatie). U všech těchto diagnóz však dochází k zásadnímu zhoršení kvality života v důsledku nadměrné konzumace.

Zvláštní pozornost v českém kontextu zasluhují dopady konzumace alkoholu na těhotné ženy, resp. jejich děti. Jak zdůrazňuje původní studie iHETA, z dostupných dat se jeví, že jsou fetální alkoholický syndrom a poškození plodů/novorozenců nedostatečně ohlašovány, což vede k následnému podhodnocení souhrnných dopadů.⁵

Vzhledem k fyziologickým účinkům alkoholu je samozřejmě pravděpodobné, že jeho konzumace má vliv i na některé další diagnózy. V rámci původní i této studie se však omezujeme na posouzení těch nejpřímočarejších, pro které existuje dostupná literatura o míře přisuditelnosti konzumaci alkoholu - tzv. atribuční faktor rizika.

2. Úrazy

Zahraniční výzkumy se shodují, že s rostoucí konzumací alkoholu roste také riziko zranění i při běžných činnostech.⁶ Různá podvrtnutí, otřesy mozku, pořezání či zlomeniny sice mohou představovat relativně malé jednotkové náklady, avšak vzhledem ke své vysoké četnosti (v roce 2021 přes 1,5 milionu ošetřených úrazů celkem) jsou nezanedbatelnou položkou celospolečenských nákladů.

3. Kriminální činnost

Hmotné škody trestných činů

Konzumace alkoholu může přispívat k vyšší úrovni trestné činnosti, kdy dle statistik Policie ČR prakticky všechny kategorie trestných činů vykazují i jistý podíl skutků spáchaných pod vlivem alkoholu (i když u majetkových a hospodářských činů se jedná o nízký podíl).

Prosazování práva - uvězněné osoby

U závažnějších trestných činů následně dochází i k uvěznění pachatelů. Vzhledem k nízké vymahatelnosti pohledávek trestanců⁷ i obecně vysoké míře věznění tak dochází k celospolečenským nákladům v důsledku nutnosti zajištění samotných kapacit věznic, ale i stravy či oblečení pro vězně apod.

Prosazování práva - policie, soudy

V neposlední řadě kriminalita v důsledku konzumace alkoholu už z principu vede k dodatečné zátěži pro policii i soudy. Jelikož bylo zhruba 5,3 % registrovaných kriminálních činů v roce 2021 spácháno pod vlivem alkoholu, jedná se i zde o nezanedbatelnou část.

⁵ str. 56, Mlčoch a kol., 2019. Společenské náklady konzumace alkoholu v České republice - Závěrečná zpráva

⁶ str. 98, tamtéž.

⁷ str. 109, tamtéž.

4. Další přímé náklady

Prevence alkoholismu

V ČR bylo v roce 2021 vynaloženo téměř 2,3 miliardy Kč na protidrogovou (nejen protialkoholickou) politiku z veřejných rozpočtů, přičemž nejvíce prostředků směřovalo do aktivit prosazování práva, harm reduction, na rezidenční služby a záchytné stanice. Vzhledem k tomu, že je alkohol legální a nejsnadněji dostupnou návykovou látkou, je zřejmé že i na těchto položkách bude mít významný podíl.

Administrace spotřební daně

Alkoholické produkty jsou (ve většině případů) zatíženy spotřební daní, jejíž výběrem je pověřena Celní správa ČR. Té tak vznikají také administrativní náklady.

Administrace pojistných plnění

Kromě přímých škod v důsledku dopravních nehod vznikají také administrativní náklady na straně pojišťoven, jež vyřizují následně vzniklé pojistné události. Jelikož se celkové roční náklady na vyřizování pojistných plnění v roce 2021 vyšplhaly na více než 3,8 miliardy Kč, je nasnadě zahrnout podíl těchto nákladů, jež lze přisoudit konzumaci alkoholu, do celkových nákladů.

5. Ztráta pracovní produktivity

Ztráta produktivity na pracovišti

Konzumace alkoholu má dopad na absentismus (nepřítomnost na pracovišti) i presentismus (sníženou produktivitu při práci). Z Národního výzkumu užívání tabáku a alkoholu v České republice z roku 2021 přitom vyplývá, že rizikové a škodlivé pití alkoholu lze pozorovat u 16,5 % mužů a 11,9 procent žen, odhadem tedy 733 tisíc zaměstnaných osob.

Ztráta produktivity vlivem uvěznění

Kromě dříve zmíněných nákladů, jež vznikají z nutnosti provozu věznic, má závažná kriminalita také dopad na produktivitu. Osoby ve výkonu trestu odnětí svobody mají dlouhodobě vysokou nezaměstnanost, přičemž i v případě, že v souladu se Zákonem o trestu odnětí svobody pracují, se jejich výdělků pohybuje na nízkých úrovních. Minimálně po dobu věznění tak veřejné rozpočty a ekonomika obecně přichází o zdanitelnou část příjmů, resp. kupní sílu těchto osob.

6. Předčasná úmrtí a újmy na zdraví

Vlivem alkoholu

Nadměrná konzumace alkoholu vede ke snížení očekávané délky života přibližně o 7 let,⁸ tedy o necelou desetinu očekávané délky dožití. Vzhledem k prevalenci rizikové konzumace v české populaci je tak zřejmé, že předčasná úmrtí budou tvořit zásadní celospolečenský dopad.

Vlivem trestné činnosti z alkoholu

Kriminalita v důsledku alkoholu zahrnuje také trestné činy, v jejichž důsledku dochází k lehkým či těžkým zraněním, případně v krajních případech i k úmrtí. Tyto náklady nejsou součástí policejních statistik, avšak pro celistvější přehled o společenských nákladech konzumace alkoholu je potřeba je zahrnout.

7. Nehody

Dopravní nehody

Z necelých 100 tisíc dopravních nehod, které v roce 2021 evidovala Policie ČR, bylo 4 452 způsobeno pod vlivem alkoholu. Obecný podíl 4,48 % se však více než zdvojnásobený u závažnějších dopravních nehod - alkohol se u viníka dopravní nehody vyskytoval v nehodách, které mohou za 13 % těžce zraněných a 10,4 % usmrcených osob.

Z těchto statistik je zřejmé, že dopady, které má konzumace alkoholu na dopravní nehodovost, jsou nezanedbatelné. Často přitom dochází ke zdravotním, osobním majetkovým, i širším celospolečenským (od nutnosti zásahu integrovaného záchranného systému po tvorbu dopravních kolon) dopadům.

Požáry

Požáry, které mohou stejně jako dopravní nehody často vznikat z nedbalosti či zhoršené schopnosti reagovat na okolní prostředí, stejným způsobem také mohou rychle vést k signifikantním následkům, a to na majetku, zdraví a životech, i společnosti.

8. Sociální transfery

Invalidní důchody

Původní kolektiv autorů studie iHETA obdržel neveřejná data o počtu invalidních důchodů přiznaných v závislosti na diagnózách spjatých s konzumací alkoholu vyplácených v

⁸ str. 102-104, Mlčoch a kol., 2019. Společenské náklady konzumace alkoholu v České republice - Závěrečná zpráva

roce 2016. Z těchto dat vyplývalo, že přes 300 osob v ČR pobíralo předčasné důchody, které je možné přisuzovat konzumaci alkoholu - drtivá většina z důvodu alkoholického onemocnění jater.⁹ Tyto počty jsou pravděpodobně silně podhodnoceny - jedná se o necelou tisícinu invalidních důchodů vyplácených v roce 2016 - jelikož příčiny ani rizikové faktory nejsou blíže dokumentovány.¹⁰ I tak je však potřeba tyto náklady reflektovat, neb se jedná o přímou zátěž veřejných rozpočtů v důsledku konzumace alkoholu.

Nemocenské dávky

Mlčoch a kol. stejně tak obdrželi data umožňující stanovit atribuční faktor konzumace alkoholu na dny dočasné pracovní neschopnosti kompenzované veřejným nemocenským pojištěním. Od 15. kalendářního dne dočasné pracovní neschopnosti totiž náhradu mzdy zaměstnancům vyplácí Česká správa sociálního zabezpečení - a tedy je proplácena z veřejných zdrojů.

Jejich konzervativní odhad stanovil, že zhruba půl procenta všech dnů strávených na takto proplacených nemocenských je v přímém důsledku konzumace alkoholu. Proto se stejnou logikou jako u invalidních důchodů jsou i tyto dopady monetizovány.

Náhradní péče o děti

Podle studie z let 2010-2011 byl v ČR alkohol v rodině na sdíleném čtvrtém místě nejčastějších důvodů pro umístění dětí do dětského domova¹¹ - pro 5 % dětí byl primárním důvodem. V roce 2021 přitom veřejné rozpočty vynaložily téměř 4,5 miliardy Kč na výchovné ústavy a dětské domovy se školou, diagnostické ústavy, a dětské domovy - podíl v řádu procent je tak nezanedbatelnou položkou.

9. Nemonetizované náklady

Potřeba neformální péče

Kromě výše uvedených typů transferů a nákladů je zřejmé, že život ovlivněný nadměrnou konzumací alkoholu generuje náklady i pro rodinu nebo přátele jednotlivců, kteří v případě potřeby o danou osobu pečují, což pro ně samotné představuje zátěž a náklady. Bohužel nadále neexistuje studie z ČR, která by umožnila v "rizikové" populaci konzumentů alkoholu stanovit, jaká je mezi těmito prevalence neformální péče.

⁹ str. 108, Mlčoch a kol., 2019. Společenské náklady konzumace alkoholu v České republice - Závěrečná zpráva

¹⁰ str. 109, tamtéž.

¹¹ str. 129, tamtéž.

Předčasné odchody do důchodu a nezaměstnanost

Narozdíl od některých monetizovaných dopadů v oblasti ztráty produktivity a sociálních transferů neexistují data, která by umožnila v českém kontextu spolehlivě určit podíl osob s předčasným důchodem či osob nezaměstnaných (potažmo zaměstnaných mimo evidenci úřadů), jejichž situace je přisuditelná konzumaci alkoholu.

Monetizace

Dopad 1 - Zdravotní komorbidity

Pro vyhodnocení nákladů na zdravotní péči spojených s konzumací alkoholu bylo použito stejného seznamu 26 skupin diagnóz, pro které existují v odborné literatuře zjištěné atribuční faktory, jako v původní studii. Částky, které eviduje zdravotní pojišťovna (v našem případě VZP) v souvislosti s těmito, byly následně vynásobeny právě atribučními faktory, které byly převzaty z původní studie.

Tím byl vypočten odhad výdajů dané pojišťovny na zdravotní potíže způsobené konzumací alkoholu. Posledním krokem tak bylo vydělit tento podílem pojištěnců dané instituce na celé populaci, aby byly tyto závěry generalizovány pro ČR.

Jak je zmíněno výše, pro aktualizovaný výpočet je použito dat VZP poskytnutých na základě žádosti o svobodný přístup k informacím. VZP ovšem mezi náklady na jednotlivé diagnózy počítá výrazně menší objem prostředků, než bylo původně definováno v studii iHETA na základě dat Zdravotní pojišťovny Ministerstva vnitra (ZPMV).¹² Hlavními důvody, které jsme z dostupné dokumentace obou zdrojů byli schopni identifikovat, jsou

- Omezení na náklady vykázané s danou diagnózou jako primární, nikoliv sekundární,¹³
a
- Nezahrnutí léčivých přípravků

v datech VZP na rozdíl od původní dat ZPMV. Výsledkem je tak výrazně nižší odhad zdravotních nákladů, než bylo původně uváděno. Ten prezentujeme s těmito poznámkami pro srovnání a alespoň základní informaci. Nejedná se však o metodologické stanovisko, že by byl použitý postup nezbytně přesnější, a současně s publikací této předběžné verze pokračují snahy o rekongraci dat.

¹² I když je u více než poloviny diagnóz prevalence (počítána jako poměr unikátních ošetřených pacientů s danou diagnózou k celkovému počtu pojištěnců) velmi podobná, implikovaný objem prostředků (pro 4násobně větší pojišťovnu) se v některých případech liší i o desetinásobky.

¹³ To následně může souviset např. s mnohem vyšším zastoupením diagnózy "Nespecifické poškození jater" (které tvoří samo o sobě téměř polovinu rozdílu) v datové sadě ZPMV, neboť se na základě diskusí s klinickými odborníky jeví, že tato diagnóza může být mnohem častěji evidována jako sekundární, a ne primární.

Dopad 1 - Zdravotní komorbidity	
Primární péče	785 175 897
Sekundární péče - diagnózy plně způsobené alkoholismem	741 768 157
Sekundární péče - diagnózy s vlivem alkoholismu	2 540 584 739
Celkové roční náklady zdravotních komorbidit	4 067 528 794

Dopad 2 - Úrazy

Prvním krokem monetizace nedopravních úrazů je stanovení jejich počtu na základě ročenky ÚZIS odečtením dopravních úrazů od prvních ošetření úrazů celkem. Výsledek je pak snížen na poměr odpovídající přisuditelnosti alkoholu. Takto přisuditelné úrazy jsou pak rozděleny na 5 kategorií zranění, pro každou z nichž je na základě Číselníku VZP, Číselníku DRG, a Vyhlášky o hodnotě bodu v předmětném období stanovena typická nákladovost. Souhrn nákladů je pak součtem nákladů pro jednotlivé kategorie.

Dopad 2 - Úrazy	
První ošetření úrazů vyjma dopravních	1 423 273
z toho přisuditelné alkoholu	142 327
<i>Náklady: zlomeniny</i>	118 023 590
<i>Náklady: natažený sval, podvrtnutí, výron či vymknutí</i>	42 275 968
<i>Náklady: pořezání či tržná rána</i>	55 852 890
<i>Náklady: pohmožděnina, odřenina či povrchová rána</i>	38 954 462
<i>Náklady: náraz, otřes mozku či uzavřené poranění hlavy</i>	4 338 034
Celkové roční náklady dopadu	259 444 944

Dopad 3 - Kriminální činnost

Hmotné škody trestných činů

Pro monetizaci hmotných škod jsou využita data Statistického přehledu kriminality Policie ČR pro rok 2021, která poskytují informace o jednotlivých činech dle jejich zařazení v takticko statistické klasifikaci (TSK), a to včetně počtu skutků objasněných jako spáchaných pod vlivem alkoholu i souhrnných evidovaných hmotných škod dle typu.

Pro každou položku TSK je spočtena průměrná škoda na jeden evidovaný skutek, a ta je následně vynásobena počtem skutků, jež byly okamžitě nebo dodatečně objasněny¹⁴ jako

¹⁴ Zde se náš postup liší od původního postupu, ve kterém byly použity pouze skutky, které byly v okamžiku registrace vedeny jako spáchané pod vlivem alkoholu. To vede k mírně vyšší (cca 9,8 %) atribuci alkoholu.

spáchány pod vlivem alkoholu. Tím získáme 275 údajů, ze kterých jsou vyňaty škody vlivem dopravních nehod a požárů, se kterými je kalkulováno jinde.

Pro přehlednost je v rámci tabulkové rekapitulace pro monetizaci dopadu 3 počítáno již s agregovanými čísly. Následná sekce [Tematický přehled - Trestní činnost a její dopady](#) však zainteresovaným čtenářům poskytuje bližší informace o členění i dílčích údajích použitých v rámci tohoto výpočtu.

Nehmotné škody trestných činů

Narozdíl od původní studie jsme na základě postupu vyvinutého pro analýzu nákladů a přínosů sociálně inovačního projektu *Společně na svobodu*¹⁵ aproximovali také výši nehmotných škod (emočních a duševních) z existujících dat o škodách hmotných. Tento postup na základě dat ze Spojeného království a expertních odhadů odhaduje tyto škody jako 2,402násobek hmotných škod z předmětných činů.

Náklady na uvěznění

Náklady na uvěznění jsou počítány incidenční metodou, t.j. vyjadřují náklady vzniklé v jednom roce, které jsou rozprostřeny do budoucích let. K tomu jsou využita data ze statistické ročenky kriminality Ministerstva spravedlnosti,¹⁶ jež umožňují pro každý rok stanovit počet osob, které byly odsouzeny k trestu odnětí svobody, a to i dle délky trestu rozdělené do 4 kategorií.

Pro každou z kategorií je stanovena střední délka (např. 0,5 roku pro kategorii pod rok, 3 roky pro kategorii 1-5 let, atd.). Ta je pak vynásobena průměrnými ročními náklady na vězně, jež jsou spočteny vynásobením průměrných *denních* nákladů dle ročenky Vězeňské služby počtem dní v roce. Takto vzniklé průměrné náklady na vězně pro každou ze skupin jsou pak vynásobeny počtem vězňů v nich. Denní náklady jsou přitom přebírány z ročenky pro rok 2022 pro zohlednění nejaktuálnějších dostupných čísel, přičemž předpokládáme, že samotná incidence uvěznění z těchto důvodů se v průběhu času zásadně měnit nebude, a proto je možné tato čísla kombinovat s údaji ze soudního systému z roku 2019.

Stejně jako v původní studii je pro tento výpočet použit předpoklad, že náklady na vězně (zejm. u těch v nejdelších kategoriích) budou v čase konstantní.

Náklady na prosazování práva

Poměr zátěže, kterou konzumace alkoholu vytváří na policii a soudní systém, je jednoduše spočten skrze počty skutků z dříve zmíněných statistických přehledů Policie ČR. Výsledný podíl je pak vynásoben náklady na trestní agendu funkce policie a soudnictví, která je spočtena jako náklady pro danou kategorii COFOG dle databáze Eurostatu

¹⁵ [Bouchal a kol., 2022. Závěrečná zpráva: Analýza nákladů a přínosů u vybraných sociálně inovačních projektů – Společně na svobodu](#)

¹⁶ [Statistická ročenka kriminality - Rok 2019 | Ministerstvo spravedlnosti](#)

vynásobena odhady podílu trestní agendy na celkové práci policie (46 %¹⁷) i soudů (24,94 %).¹⁸ Zohledněním podílu agendy na celkové činnosti se odchylujeme od původní metodiky výpočtu, ale domníváme se, že je takto možné obdržet přesnější odhad.

Dopad 3 - Kriminální činnost	
<i>Hmotné škody trestných činů</i>	
Počet skutků registrovaných policií	142 688
Počet skutků objasněných jako spáchaných pod vlivem alkoholu	7 579
Hmotné škody všech registrovaných skutků	25 047 176 000
Hmotné škody za skutky spáchané pod vlivem alkoholu	75 170 289
<i>Nehmotné škody trestných činů</i>	
Hmotné škody za skutky spáchané pod vlivem alkoholu	75 170 289
Koeficient hodnoty nehmotných škod	2 402
Nehmotné škody za skutky spáchané pod vlivem alkoholu	180 559 035
<i>Náklady na uvěznění</i>	
Počet alkoholických vězňů celkem - všechny kategorie	705
Průměrné roční náklady na vězně	647 255
Náklady na uvěznění	899 683 755
<i>Náklady na prosazování práva</i>	
Počet skutků registrovaných policií	142 688
Počet skutků objasněných jako spáchaných pod vlivem alkoholu	7 579
Podíl skutků spáchaných pod vlivem alkoholu na celku	5,31 %
Náklady na policii a soudnictví - trestní agenda celkem	32 970 362 000
Náklady policie a soudnictví na trestní agendu přísuditelnou alkoholu	1 751 250 095
Náklady související s kriminální činností celkem	2 906 663 174

¹⁷ [Křelinová, 2016. Společenské náklady recidivy a zhodnocení efektivnosti intervencí pro její snížení – případová studie RUBIKON centrum](#)

¹⁸ [General government expenditure by function \(COFOG\) | Eurostat Data Browser](#)

Tematický přehled - Trestní činnost a její dopady

Skupina TSK	Počet skutků	z toho: s alkoholem	v %	Hmotné škody (Kč)	Nehmotné škody (Kč)
Násilné činy	11 958	900	7,53 %	1 827 000	4 388 000
Mravnostní činy	2 318	55	2,55 %	3 000	7 000
Majetkové činy	77 562	288	0,4 %	13 918 000	33 431 000
Ostatní kriminální činy	22 434	570	2,69 %	41 501 000	99 685 000
Zbývající kriminalita	16 266	5 183	35,04 %	3 182 000	7 643 000
Hospodářské činy	12 150	9	0,08 %	14 740 000	35 405 000

Poznámka: Údaje nezahrnují dopravní nehody a požáry, které jsou kalkulovány v sekci [Dopad 7 - Nehody](#)

Dopad 4 - Další přímé náklady

Prevence alkoholismu

Náklady na prevenci alkoholismu jsou vypočteny na základě údajů zveřejněných v rámci Zprávy o nelegálních drogách v ČR za rok 2020,¹⁹ která shrnuje také výdaje na protidrogovou politiku v ČR. Ta napříč všemi kategoriemi činí téměř 2,3 miliard Kč, ze kterých v souladu s původní studií odhadujeme, že na protidrogovou politiku v souvislosti s alkoholem připadá 48,1 %.

Administrace spotřební daně

Náklady spojené s administrací spotřební daně jsou vypočteny na základě údajů ze Zprávy o činnosti Finanční správy a Celní správy za rok 2021,²⁰ které uvádí jak výnosy ze spotřební daně na alkohol, tak i průměrný podíl nákladů na správu daní na daňových příjmech celní správy.

Administrace pojistných plnění

Pro výpočet zde vycházíme z Výroční zprávy České asociace pojišťoven pro rok 2021,²¹ ze které je možné odvodit poměr dopravních nehod ke všem vyřízeným pojistným událostem i náklady na vyřizování pojistných plnění v daném roce. Součin těchto čísel následně vynásobíme atribučním faktorem alkoholu pro dopravní nehody, který je vypočten jako počet

¹⁹ [Zpráva o nelegálních drogách v České republice 2021 | Národní monitorovací středisko pro drogy a závislosti](#)

²⁰ [Zpráva o činnosti Finanční správy ČR a Celní správy ČR za rok 2021 | Ministerstvo financí](#)

²¹ [Výroční zpráva 2021 | Česká asociace pojišťoven](#)

dopravních nehod zaviněných pod vlivem alkoholu na celkovém počtu dopravních nehod dle Statistiky nehod Policie ČR.²²

Dopad 4 - Další přímé náklady	
<i>Prevence alkoholismu</i>	
Náklady na protidrogovou politiku celkem	2 297 530 000
Atribuční faktor - protialkoholické programy	48,10 %
Výdaje na prevenci alkoholismu	1 105 111 930
<i>Administrace spotřební daně</i>	
Výnosy daní spotřebních a energetických	155 500 000 000
z toho: spotřební daně na alkohol	13 500 000 000
Podíl nákladů na správu daní na daňových příjmech	0,97 %
Náklady na administraci spotřební daně z alkoholu	130 950 000
<i>Administrace pojistných plnění</i>	
Poměr dopravních nehod ke všem pojistným událostem	23,35 %
Náklady na vyřizování pojistných plnění	3 840 243 000
Náklady na vyřizování havárií motorových vozidel	896 538 438
Procento nehod zaviněných pod vlivem alkoholu	4,48 %
Náklady na administraci pojistných plnění z dopravních nehod zaviněných alkoholem	40 182 300
Další přímé náklady celkem	1 276 244 230

Dopad 5 - Ztráta pracovní produktivity

Ztráta produktivity na pracovišti

Pomocí údajů z Národního výzkumu užívání tabáku a alkoholu v ČR 2021²³ byl stanoven podíl rizikového a škodlivého pití mezi muži a ženami v ČR. Tyto podíly pak vynásobíme počtem zaměstnaných osob pro obě pohlaví a následně sečteme díky čemuž obdržíme odhad osob ohrožených presentismem a absentismem.

Ten následně vynásobíme průměrnými náklady na osobu takto dotčenou. Superhrubou mzdou - spočítanou na základě průměrné hrubé mzdy a platných sazeb pro rok 2021 - vynásobíme z literatury²⁴ odvozeným průměrným snížením pracovní produktivity a následně také o efekt mitigačních strategií.

²² [Ročenka nehodovosti za rok 2021 - Tabulkové přehledy | Policie ČR](#)

²³ [Národní výzkum užívání tabáku a alkoholu v České republice 2021 \(NAUTA\) | Státní zdravotní ústav](#)

²⁴ [Odlaug a kol., 2016. Alcohol dependence, co-occurring conditions and attributable burden.](#)

Ztráta produktivity během uvěznění

Při tomto výpočtu jsou využity počty osob s uloženým trestem odnětí svobody podle délky jako u dopadu *Náklady na uvěznění*. Tyto počty jsou pak očištěny o převládající míru nezaměstnanosti jako aproximace počtu osob, které by v absenci trestu mohly pracovat. Počet osob vynásobíme stejnou superhrubou mzdou jako v případě ztráty produktivity na pracovišti, a následně také koeficientem v závislosti na délce očekávaného vyřazení z pracovního života.

Takto provedený výpočet je mírně nadhodnocen ze dvou důvodů. Prvním je skutečnost, že jistá část vězňů pracuje (za minimální odplatu) i během výkonu trestu. Druhým je skutečnost, že bazální míra nezaměstnanosti může být u osob, kterým je trest uložen, vyšší.

Na druhou stranu je nutno reflektovat, že skutečnost, že je pracovní uplatnění po odpykání trestu (tedy ztráta produktivity po uvěznění) zhoršeno, by v případě možné kvantifikace pravděpodobně daleko převýšilo míru nadhodnocení této položky.

Ztráta produktivity v důsledku trestných činů

Narozdíl od původní studie jsme na základě postupu vyvinutého pro analýzu nákladů a přínosů sociálně inovačního projektu *Společně na svobodu*²⁵ aproximovali také hodnotu ztracené produktivity v důsledku trestných činů (neodpracované hodiny a snížená produktivita obětí po nástupu do práce) z existujících dat o škodách hmotných. Při expertních konzultacích pro výše zmíněný projekt bylo závěrem, že nejlepší odhad představuje převzetí podílu ze Spojeného království. Ušlá produktivita se tedy počítá jako 0,9násobek hmotných škod z předmětných činů.

Dopad 5 - Ztráta pracovní produktivity	
<i>Ztráta produktivity na pracovišti</i>	
Počet osob ohroženým presentismem a absentismem	733 055
Průměrná roční superhrubá mzda	607 560
Náklady na produktivitu - osoba/rok	50 124
Ztráta produktivity na pracovišti celkem	36 743 428 904
<i>Ztráta produktivity během uvěznění</i>	
Počet vězňů v důsledku konzumace alkoholu po korekci nezaměstnanosti	679
Průměrná roční superhrubá mzda	607 560
Ztráta produktivity během uvěznění	813 092 688

²⁵ [Bouchal a kol., 2022. Závěrečná zpráva: Analýza nákladů a přínosů u vybraných sociálně inovačních projektů – Společně na svobodu](#)

Ztráta produktivity v důsledku trestných činů	
Hmotné škody trestných činů z alkoholu	75 170 289
Koeficient hodnoty ztracené produktivity	0,9
Ztráta produktivity v důsledku trestných činů	67 653 260
Ztráta pracovní produktivity celkem	37 624 174 851

Dopad 6 - Předčasná úmrtí a újmy na zdraví

Vlivem alkoholu

Podle křivek přežití v původní studii nadměrná konzumace alkoholu vede ke snížení očekávané délky života přibližně o 7 let. Pokud celkový počet úmrtí v ČR²⁶ vynásobíme atribučním faktorem alkoholu dle WHO, získáme počet životů, které by tak mohly být o zhruba 7 let delší v případě, že by tyto osoby alkohol v takové míře nekonzumovaly.

Tento počet let je následně vynásoben odhadem hodnoty roku života. Vzhledem k tomu, že v oblasti monetizace hodnoty újmy na zdraví i života se judikatura systematicky odchyloje od hodnot, jež vznikají v kontextu analýz společenských nákladů a přínosů, však narozdíl od původní studie používáme jinou monetární částku. Místo metodiky Nejvyššího soudu²⁷ jsou tak použity standardní referenční hodnoty převzaté z mezinárodních studií.²⁸

Vlivem trestné činnosti z alkoholu

Pomocí policejních statistik kriminality²⁹ je možné také posoudit počet úmrtí a zranění vzniklých v důsledku kriminální aktivity, a to i s informací o zavinění pod vlivem alkoholu. Ačkoliv policejní statistiky nerozlišují mezi těžkými a lehkými zraněními, je možno si vypomoci statistikami z oblasti justice. Konkrétně lze díky paragrafovému členění stanovit poměr těžkých a "obyčejných" ublížení na zdraví (úmyslných i z nedbalosti) a tento poměr aplikovat na všechny skutky evidované policií.³⁰

Škoda vzniklá v důsledku usmrcení je i v tomto případě vypočtena dle metodiky NS jako 400 násobek průměrné mzdy. Náklady na takto odhadnutá lehká a těžká zranění jsou pak

²⁶ [Pohyb obyvatel České republiky v letech 1785–2022: absolutní údaje | Český statistický úřad \(XLSX soubor\)](#)

²⁷ str. 103, Mlčoch a kol., 2019. Společenské náklady konzumace alkoholu v České republice - Závěrečná zpráva

²⁸ Konkrétně byla pro rok 2021 valorizována hodnota použitá OECD v rámci studie [Roy & Braathen, 2017. The Rising Cost of Ambient Air Pollution thus far in the 21st Century](#)

²⁹ [Statistické přehledy kriminality za rok 2021 | Policie ČR](#)

³⁰ [Statistická ročenka kriminality - Rok 2019 | Ministerstvo spravedlnosti \(odkaz na PDF soubor\)](#)

Vzhledem k časové prodlevě při zveřejňování soudních statistik byly nejnovější údaje při zpracování tohoto vyčíslení dostupné pro rok 2019. Jelikož je ovšem použito poměru, u kterého neočekáváme zásadní vývoj v takto krátkém časovém horizontu, považujeme tuto odchylku za nemateriální pro finální výpočet.

stanoveny za pomoci metodiky Centra dopravního výzkumu (CDV).³¹ Konkrétně je vypočten poměr osobních nákladů v důsledku lehkých/těžkých zranění v případě dopravních nehod, a stejný poměr je aplikován pro výpočet z průměrné mzdy.

Při tomto výpočtu je potenciálně mírně podhodnocen počet osob ovlivněných činností, neboť je pro zjednodušení uvažováno, že při každém usmrcení při ublížení na zdraví se toto týkalo přesně jedné osoby.

Dopad 6 - Předčasná úmrtí a újmy na zdraví	
<i>Předčasná úmrtí vlivem alkoholu</i>	
Úmrtí - muži + ženy	112 362
Atribuční faktor úmrtí	5,3 %
Úmrtí přisuditelné alkoholu	5 955
Ztracené roky života	41 685
Hodnota - statistický rok života (valorizace hodnoty OECD, v mil. Kč)	2.67
Hodnota ztracených let života v důsledku předčasných úmrtí	111 259 033 271
<i>Úmrtí a újmy na zdraví vlivem trestné činnosti z alkoholu</i>	
Celkem úmrtí v důsledku "alkoholové" trestné činnosti	24
Celkem těžkých zranění v důsledku "alkoholové" trestné činnosti	87
Celkem lehkých zranění v důsledku "alkoholové" trestné činnosti	363
Náklady na úmrtí	15 135 600
Náklady na těžké zranění	3 173 708
Náklady na lehké zranění	149 602
Hodnota úmrtí a újmy na zdraví vlivem trestné činnosti	693 971 483
Předčasná úmrtí a újmy na zdraví celkem	111 953 004 755

³¹ [Celospolečenské ztráty z dopravních nehod v roce 2021 přesáhly hranici 100 miliard | Centrum dopravního výzkumu, v. v. i.](#)

Dopad 7 - Nehody

Dopravní nehody

Pro výpočet dopadů dopravních nehod jsou použity statistiky Ročenky nehodovosti za rok 2021.³² Ty uvádí nejen počet dopravních nehod podle stupně závažnosti (pouze hmotná škoda, lehké/těžké zranění, usmrcení), ale také počet nehod v každé skupině, při kterých byl viník pod vlivem alkoholu. To umožňuje v kombinaci s hodnotami CDV, které každoročně zachycují průměrné náklady pro každý stupeň závažnosti, zjistit podíl škod přisuditelných alkoholu.³³ Jednotkové náklady CDV přitom zahrnují celou škálu dopadů, od zdravotních a hmotných škod po ztrátu produktivity, sociální výdaje, či administrativní náklady.

CDV zároveň rozlišuje mezi skupinami osobních následků a dalších nákladů. Osobní následky jsou tak vynásobeny počty osob postižených v každé kategorii, zatímco ostatní ztráty počítáme na základě prostého počtu nehod.

Požáry

Statistická ročenka Hasičského záchranného sboru bohužel neumožňuje identifikovat počty a dopady požárů podle toho, zda vznikly v souvislosti s konzumací alkoholu. Z celkových statistik jsou tak zdravotní i hmotné následky přisouzeny alkoholu pomocí atribučních faktorů vycházejících ze zahraniční literatury.³⁴

Stejně tak následujeme původní studii iHETA v tom, že jsou náklady na jednotlivé dopady požárů aproximovány za pomoci jednotkových nákladů dopravních nehod, které představují nejlepší dostupný odhad.³⁵

Dopad 7 - Nehody	
Neosobní náklady na nehodu	474 800 - 1 603 100 (podle závažnosti)
Osobní následky - lehké zranění	575 600
Osobní následky - těžké zranění	12 211 000
Osobní následky - usmrcení	58 235 000
<i>Dopravní nehody</i>	
Nehody s hmotnou škodou - počet přisuditelných alkoholu	2 663
Nehody s lehkým zraněním - počet přisuditelných alkoholu	1 604

³² [Ročenka nehodovosti za rok 2021 - Tabulkové přehledy | Policie ČR](#)

³³ [Celospolečenské ztráty z dopravních nehod v roce 2021 přesáhly hranici 100 miliard | Centrum dopravního výzkumu, v. v. i.](#)

³⁴ str. 24, Mlčoch a kol., 2019. Společenské náklady konzumace alkoholu v České republice - Závěrečná zpráva

³⁵ str. 86, tamtéž.

Nehody s těžkým zraněním - počet přisuditelných alkoholu	145
Nehody s usmrcením - počet přisuditelných alkoholu	40
Škody z dopravních nehod zaviněných alkoholem	9 238 388 800
<i>Požáry</i>	
Počet požárů přisuditelných konzumaci alkoholu	808
Úmrtí z požárů přisuditelných konzumaci alkoholu	38
Těžkých zranění z požárů přisuditelných konzumaci alkoholu	66
Lehkých zranění z požárů přisuditelných konzumaci alkoholu	5
Náklady z požárů	3 405 372 400
Škody způsobené nehodami celkem	12 643 761 200

Dopad 8 - Sociální transfery

Invalidní důchody

Pro výpočet výdajů na tuto položku přebíráme z původní studie počet invalidních důchodů podle stupně přisuditelných diagnózám souvisejícím s konzumací alkoholu. Ty jsou vynásobeny aktualizovanou průměrnou výší invalidních důchodů pro rok 2021.³⁶

Nemocenské dávky

I u nemocenských dávek přebíráme kvůli absenci aktuálnějších údajů atribuční faktor konzumace alkoholu na dny pracovní neschopnosti a výdaje dávek nemocenského pojištění, kterým jsou vynásobeny údaje o výdajích za rok 2021.³⁷

Náhradní péče o děti

Z analytického Monitoru Státní pokladny³⁸ byla extrahována data o výdajích státního rozpočtu i územních rozpočtů na paragrafy 3131, 3132 a 3133, reprezentující instituce náhradní péče o děti, zejm. výchovné ústavy a dětské domovy.

Celkové výdaje v těchto položkách byly vynásobeny atribučním faktorem vycházejícím z výzkumu důvodů pro umístění dětí do těchto institucí.³⁹

³⁶ [Vyplácené invalidní důchody ve stavu k 31. 12. 2021 | Česká správa sociálního zabezpečení](#)

³⁷ [Přehled vybraných statistických ukazatelů z agendy ČSSZ | Česká správa sociálního zabezpečení](#)

³⁸ [Analytický Monitor | Ministerstvo financí](#)

³⁹ str. 129, Mlčoch a kol., 2019. Společenské náklady konzumace alkoholu v České republice - Závěrečná zpráva

Dopad 8 - Sociální transfery	
<i>Invalidní důchody</i>	
Náklady na invalidní důchody 1. stupně	7 061 208
Náklady na invalidní důchody 2. stupně	7 082 064
Náklady na invalidní důchody 3. stupně	31 246 416
Náklady na invalidní důchody celkem	45 389 688
<i>Nemocenské dávky</i>	
Výdaje na dávky nemocenského pojištění celkem	34 040 000 000
Atribuční faktor - diagnózy související s konzumací alkoholu	0,573 %
Nemocenské dávky přisuditelné konzumaci alkoholu	195 049 200
<i>Náhradní péče o děti</i>	
Výdaje na instituce náhradní péče - stát + územní rozpočty	4 428 213 066
Atribuční faktor	5 %
Výdaje na instituce náhradní péče - umístění kvůli alkoholu v rodině	221 410 653
Výdaje na sociální transfery kvůli konzumaci alkoholu	461 849 541

Shrnutí

Toto přehledové vyčíslení mělo za cíl aktualizaci předchozí studie společenských nákladů konzumace alkoholu v ČR. U všech položek byly aktualizována zdrojová data pro rok 2021 nebo nejbližší dostupný. Některé výpočty byly dodatečně upřesněny a byly navrženy dvě nové kategorie nákladů za pomoci metod použitých v obdobných studiích: nehmotné škody trestné činnosti a ztráta produktivity obětí vlivem trestné činnosti. U většiny oblastí tak došlo ke změnám v řádu nižších desítek procent.⁴⁰ Největší rozdíly v relativním vyjádření vznikly v kategoriích Zdravotní náklady (o cca 70 % nižší) a Předčasná úmrtí (1700 % vyšší). První rozdíl vznikl tím rozporu mezi zahrnutými výdaji v případě ZPMV a VZP, možnosti jejichž rekondicace dále řešíme. Druhý rozdíl, který ve výsledku z nehmotných škod předčasných úmrtí tvoří téměř 2/3 nákladů, je způsoben původně nízkou původně použitou hodnotou statistického roku života. Ačkoliv tato vychází z české judikatury, metodologie jejího vzniku a způsob výpočtu neodpovídají technikám běžně používaným v rámci metody CBA v domácích a ani zahraničních publikacích. Proto se domníváme, že nově použité číslo - přebrané z publikace OECD a upravené pro rok 2021 - podává věrnější obraz o skutečné velikosti nehmotných škod.

⁴⁰ Pro srovnání viz list Souhrnná tabulka ve výpočtovém souboru.

V tomto kontextu byly dopady konzumace alkoholu pro rok 2021 vyčísleny na více než **171,1 miliardy Kč**.

Shrnutí dopadů - Konzumace alkoholu	
Dopad 1 - Zdravotní komorbidity	4 067 528 794
Dopad 2 - Úrazy	259 444 944
Dopad 3 - Kriminální činnost	2 906 663 174
Dopad 4 - Další přímé náklady	1 276 244 230
Dopad 5 - Ztráta pracovní produktivity	37 624 174 851
Dopad 6 - Předčasná úmrtí	111 953 004 755
Dopad 7 - Nehody	12 643 761 200
Dopad 8 - Sociální transfery	461 849 541
Celkové roční náklady	171 192 671 489

Zdroje

Bouchal, P., Frühauf, L., Mertl, J., Ouředníčková, L., Parvonič, M., Paulus, M., Pleticha, P., Reznikow, A., Rosenberg, Z., Vuová, A., & Zapletalová, L. (2022). Závěrečná zpráva: Analýza nákladů a přínosů u vybraných sociálně inovačních projektů – Společně na svobodu.

<https://msiu.mssf.cz/Document.aspx?docID=VU1TUHJpbG9oeUV2YWw7MTM4MjcxMzQ5ODtQcm1sb2hhRE1TO0ZhbHNl>

Centrum dopravního výzkumu, v. v. i. (2022). *Celospolečenské ztráty z dopravních nehod v roce 2021 přesáhly hranici 100 miliard*. Získáno 5. leden 2024, z

<https://www.cdv.cz/tisk/celospolecenske-ztraty-z-dopravnich-nehod-v-roce-2021-presahly-hranici-100-miliard/>

Corrao, G., Bagnardi, V., Zambon, A., & La Vecchia, C. (2004). A meta-analysis of alcohol consumption and the risk of 15 diseases. *Preventive Medicine*, 38(5), 613–619. <https://doi.org/10.1016/j.ypmed.2003.11.027>

Česká asociace pojišťoven. (2021). *Výroční zpráva*. Získáno 5. leden 2024, z <https://cap.cz/images/o-nas/vyrocní-zpravy/2021.pdf>

Česká správa sociálního zabezpečení. (2021). *Přehled vybraných statistických ukazatelů z agendy ČSSZ*. Získáno 5. leden 2024, z

<https://www.cssz.cz/documents/20143/1066751/4%20Ukazatele%20prosinec2021.pdf/59523788-87c1-4e26-b982-2fad82517044>

Česká správa sociálního zabezpečení. (2022). *Vyplácené invalidní důchody ve stavu k 31. 12. 2021*. Získáno 5. leden 2024, z

<https://www.cssz.cz/documents/20143/99395/Vypl%3%A1cen%3%A9%20invalidn%3%AD%20d%5%AFchody%20dle%20skupin%20diag%3%B3z2021.pdf/f065946f-ebf0-68fd-3892-2f6b50cf8ff3>

- Český statistický úřad. (b.r.). *Pohyb obyvatel České republiky v letech 1785-2022: Absolutní údaje* [dataset].
<https://www.czso.cz/documents/10180/191186709/1300702301.xlsx/2324f977-69d7-49d3-bbb9-a5db09207955?version=1.1>
- Duke, A. A., Smith, K. M. Z., Oberleitner, L. M. S., Westphal, A., & McKee, S. A. (2018). Alcohol, drugs, and violence: A meta-meta-analysis. *Psychology of Violence*, 8(2), 238–249. <https://doi.org/10.1037/vio0000106>
- Křelinová, L. (2016). *Společenské náklady recidivy a zhodnocení efektivnosti intervencí pro její snížení – případová studie RUBIKON centrum*.
https://vskp.vse.cz/54680_spolecenske-naklady-recidivy-a-zhodnoceni-efektivnosti-intervenci-pro-jeji-snizeni-pripadova-studie-rubikon-centrum?author=k%C5%99elinov%C3%A1&page=1
- Ladislav, C., Zuzana, D., Alena, F., Miloslav, K., Marek, M., & Miroslava, S. (2022). *Národní výzkum užívání tabáku a alkoholu v České republice 2021 (NAUTA)*.
- Ministerstvo financí České republiky. (b.r.). *Analytický Monitor*. Získáno 5. leden 2024, z <https://monitor.statnipokladna.cz/analyza/>
- Ministerstvo financí České republiky. (2022). *ZPRÁVA O ČINNOSTI FINANČNÍ SPRÁVY ČR A CELNÍ SPRÁVY ČR ZA ROK 2021*.
https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/2022-07-20_Zprava-o-cinnosti-FS-a-CS-CR-za-rok-2021.pdf
- Ministerstvo spravedlnosti ČR. (2022). *Statistická ročenka kriminality—Rok 2019*.
https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?id1=1&id2=obsah_dokumentu_pdf&id3=id_dokumentu=1890867&id4=pdf&id5=be4c7d2df3feed98a2ec0438102365e7&id6=null
- Mlčoch, T., Chadimová, K., Doležal, T., Dolejší, D., Hájičková, B., Mazalová, M., & Lamblová, K. (2019). *Společenské náklady konzumace alkoholu v České republice—Závěrečná zpráva*. iHETA.
http://www.iheta.org/ext/publication/files/Report_merged_grant_alkohol_2019-04-10%20-%20final.pdf
- Mravčík, V., Chomynová, P., Grohmannová, K., Janíková, B., Černíková, T., Rous, Z., Cibulka, J., Franková, E., Nechanská, B., Fidesová, H., & Vopravil, J. (2021). *Zpráva o nelegálních drogách v České republice*.
https://www.drogy-info.cz/data/obj_files/33591/1140/Zprava_o_nelegalnich_droga_ch_v_CR_2021_fin.pdf
- Odlaug, B. L., Gual, A., DeCourcy, J., Perry, R., Pike, J., Heron, L., & Rehm, J. (2016). Alcohol dependence, co-occurring conditions and attributable burden. *Alcohol and Alcoholism*, 51(2), 201-209. <https://doi.org/10.1093/alcalc/agv088>
- OECD. (b.r.). *Health risks—Alcohol consumption—OECD Data*. Získáno 5. leden 2024, z <http://data.oecd.org/healthrisk/alcohol-consumption.htm>
- Policie ČR. (2022a). *Ročenka nehodovosti za rok 2021—Tabulkové přehledy*.
<https://www.policie.cz/soubor/rocenka-2021-priloha-tabulky-pdf.aspx>
- Policie ČR. (2022b). *Statistické přehledy kriminality za rok 2021*.
<https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2021.aspx>
- Statistics | Eurostat. (b.r.). Získáno 5. leden 2024, z https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_exp_custom_8168925/default/table?lang=en

Thørrisen, M. M., Bonsaksen, T., Hashemi, N., Kjeker, I., Mechelen, W. van, & Aas, R. W. (2019). Association between alcohol consumption and impaired work performance (presenteeism): A systematic review. *BMJ Open*, 9(7), e029184.
<https://doi.org/10.1136/bmjopen-2019-029184>

Disclaimer:

All featured results and commentaries have a preliminary character and are subject to revision.

